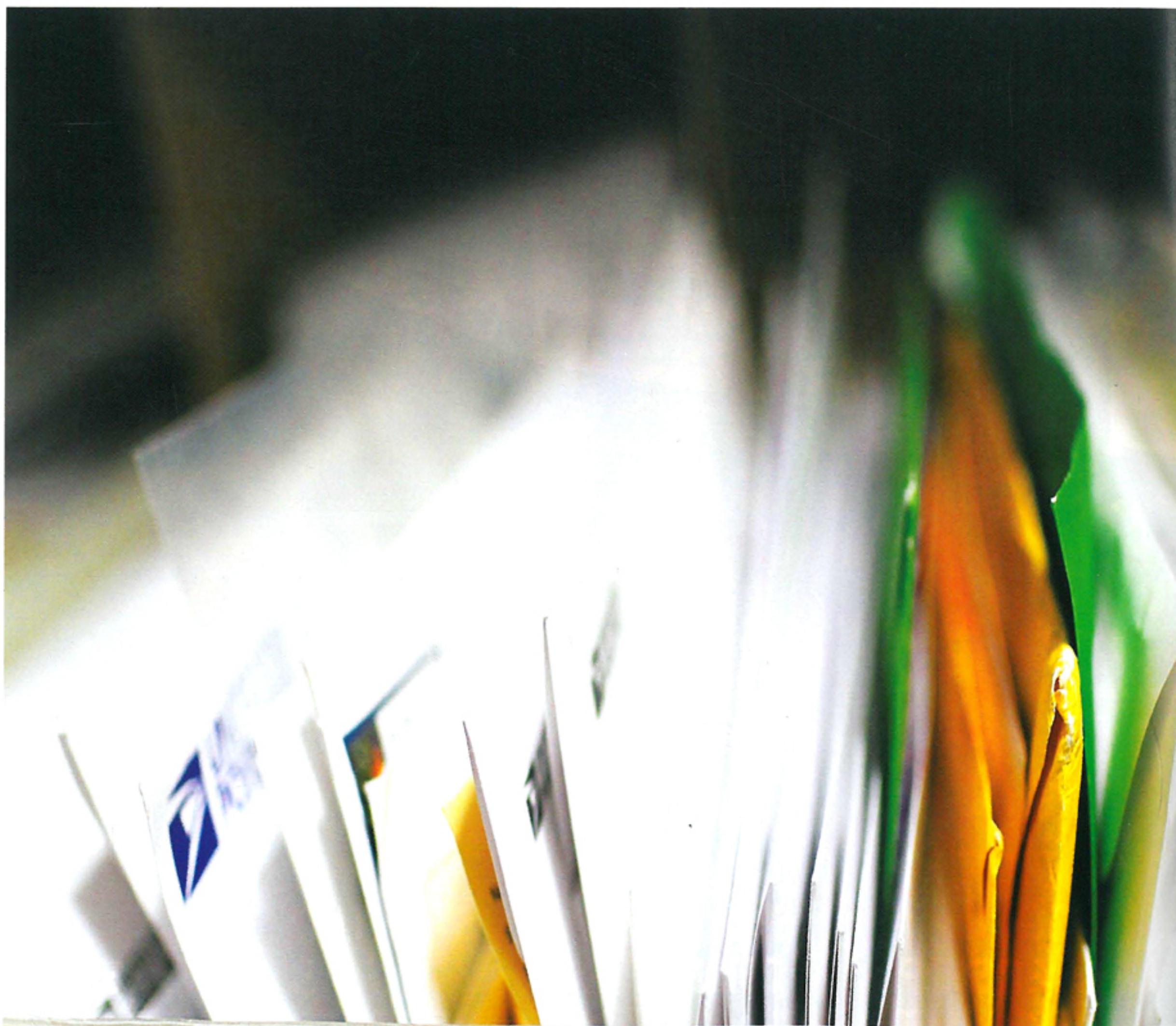

Монопол или задължение е изплащането на пенсиите от „Български пощи“ ЕАД?

Обществената услуга е наложено задължение на
държавната компания, от което тя не генерира печалба

Здравко Михайлов е
ръководител на отдел
„Пощенска политика
и пазарни анализи“ в
Централно управление на
„Български пощи“ ЕАД,
zdravko.mihajlov@bgpost.bg

Доц. д-р Валентин Ценов е
преподавател в Нов български
университет, департамент
„Телекомуникации“,
vtsenov@nbu.bg

3 а услугата изплащането на пенсии от „Български пощи“ ЕАД има заинтересовани страни с различни мнения. Те са свързани с монополно положение, степен на либерализация на услугата, нарушащо конкуренцията, законодателството на Европейския съюз (ЕС) в областта на услугите от общ икономически интерес. Върховният административен съд (ВАС) излезе с определение, според което по Въпроса нарушен ли е конкуренцията трябва да се произнесе Съдът на Европейския съюз (СЕС). СЕС не се произнесе в полза на алтернативните доставчици и върна делото на българското правосъдие, за да установи социални или по-скоро икономически съдействия, свързани с изплащане на пенсии. От това зависи дали е налице държавна помощ и подкрепа на държавния пощенски оператор.

Една от причините за появата на монопол са икономиите от мащаба

На 01.07.2016 г. Министерският съвет на Република България прие Постановление за изменение и допълнение на Наредба за изплащане на пенсии и осигурителния стаж (Наредбата). Съгласно Наредбата нетните разходи на държавния пощенски оператор се изчисляват като разлика между нетните разходи при работата със задължение за изплащане на пенсии и нетните разходи на същия при работа без задължение за изплащане на пенсии [1]. На 06.07.2016 г. Вестник „Капитал“ публикува на своите страници статията: „Български пощи запазва монопола при пенсии още

10 години“ [2]. Така във еднозначна позиция в утвърдено икономическо издание дава основание да се потърси отговор на Въпроса: „изплащането на пенсии е монопол на „Български пощи“ ЕАД ли е или е негово задължение?“

Причини за появата на монопол

Първата причина е предоставянето от държавата на изключително право за продажба на стока(и) или услуга(и).

Втората причина е свързана с икономията на мащаба (естествен монопол). Той се наблюдава, когато формата на крибата на разходите е такава, че фирма, достатъчно голяма да произведе общото производство на отрасъла, може да направи това при по-ниски разходи, отколкото няколко по-малки фирми [3].

Третата причина е налагането от страна на държавата на акцизи, главно за стоки, които минават за луксозно потребление, или за продукти, свързани с така наречените „фискални привилегии“ за държавата, познати още като фискални монополи [4].

Четвъртата причина е специализирана природа на продукта (например единствената аптека в малко населено място, автор на романи със специфична тематика).

Петата причина е свързана с потреблението на публичните блага (например потребление на услугата „национална сигурност“, потребление на навигационната услуга „морски фар“ и пр.).

Шестата причина за възникване на монополите са поставяне на правни бариери за влизане в даден пазар, като авторски права, патенти, лицензи.

Етимологията на думата „монопол“ е от гръцки произход и означава „продавам сам“ (продажване на стоки и услуги и техните заместители). В научната литература има най-различни определения на

пазарната структура „монопол“. Дейвид Фридман определя монопола, като фирма, която е единственият продавач на няколко определени стоки или услуги в определен отрасъл [5]. Съгласно „бизнес речник“ монополът е пазарна ситуация, в която един производител (или група от производители, които действат съгласувано) контролира (контролират) доставките на стока или услуга, и като включването на нови производители е възпрепятствано или силно ограничено. В опита си да максимизират печалбите фирмите монополисти запазват високи цени, ограничават продукцията, и проявяват малка или никаква отзивчивост към нуждите на своите клиенти“ [6].

Обосноваване на необходимото от задължение за изплащане на пенсии

В страните от ЕС е налице бърза и всеобща либерализация на инфраструктурните сектори, осигуряващи услуги от обществен интерес. Пазарното регулиране на тези сектори не винаги може да отговори адекватно на обществените потребности. Пазарната цена може да е твърде висока за определена група потребители с ниска покупателна възможност или да не покрива разходите по предоставяне на услугите. Това налага въвеждането на задължения за осигуряване на обществено обслужване, чрез които да се гарантира не само правото на всеки гражданин (независимо от неговия социален статус и географско местоположение) на достъп до минимален пакет от услуги с определено качество и на достъпна цена, но и предоставянето на услуга по възложителство, каквато е изплащането на пенсии от „БП“ ЕАД.

Задълженията представляват финансова тежест за оператора. Финансовата тежест се отъждествява с тези компоненти и елементи на услугата, които оператор не би предложил, ако се ръководеше единствено от търговски съображения. Това обикновено е свързано с обслужването на по-

требители и географски райони, които са финансово неизгодни за оператора.

Наредбата определя изплащането на пенсиите от „БП“ ЕАД като услуга от общ икономически интерес. Съгласно Европейската нормативна база услугите от общ икономически интерес са икономически дейности, даващи резултати от полза за цялото общество, които без публична намеса не биха били предоставени от пазара, или биха били предоставени при различни условия по отношение на обективното качество, безопасността, достъпността, равното претиране или универсалния достъп [7].

Пазарното регулиране не винаги може да отговори адекватно на обществените потребности

Изплащането на пенсии от „Български пощи“ е услуга от общ икономически интерес

Условия за предоставяне на услугата „изплащане на пенсии“

Съгласно нормативната уредба изплащането на пенсии се предоставя при следните условия:

- услугата се предоставя въз основа на подзаконов нормативен акт (Наредба за изплащане на пенсиите и осигурителния стаж), прием съответно Постановление на

- Министерския съвет;
- услугата се предоставя от „БП“ ЕАД, банки и платежни институции в страната;
- на банките и другите платежни институции са предоставени (от страна на държавата) права за предоставяне на услугата;
- „БП“ ЕАД е доставчик със задължение за предоставяне на услугата.

Задължението за обществено обслужване се налага на доставчика посредством възлагане, основано на критерий за общ интерес, с което се гарантира, че услугата се предоставя при условия, позволяващи му да изпълнява задачата си [нак там]. Наложеното задължение съдържа компоненти, които генерират нетни разходи за „БП“ ЕАД.

Действащата нормативна база дава възможност да бъдат идентифицирани следните основни компоненти на задължението за предоставяне на услугата „изплащане на пенсии“:

- изплащане на пенсиите на територията на цялата страна чрез пощенските станции на „БП“ ЕАД;
- изплащане на инвалидни пенсии от „БП“ ЕАД в дома на получателя (по постоянния или настоящия адрес), ако получава пенсия за трайно намалена работоспособност/въз и степен на увреждане или има на вършена 68-годишна възраст;
- изплащане на пенсиите от „БП“ ЕАД от 7-мо до 20-то число на всеки месец;
- освобождаване на пенсионерите от заплащане на цената на услугата;
- предоставяне на услугата от „БП“ ЕАД за срок от 10 години, считано от 01.07.2016 г.

Формули за изчисляване на нетните разходи на „БП“ ЕАД
Нетните разходи на „БП“ ЕАД (генериирани от компонентите на задължението за изплащане на пенсии) се изчисляват въз основа на следната формула [1]:

$$НР = (П-Р)_{зип} - (П-Р)_{бзип}$$

къдемо:

- **НР** е размерът на нетните разходи на „БП“ ЕАД за съответната година в лева;
- **Пзип** са приходите на „БП“ ЕАД в лева при работа със задължение за изплащане на пенсии, изчислени въз основа на действащи потребителски цени;
- **Рзип** са разходите на „БП“ ЕАД при работа със задължение за изплащане на пенсии в лева, из-

числени въз основа на отчетени и разпределени разходи от счетоводната система на дружеството за разпределение на разходите по дейности и услуги;

■ **Бзип** са приходите на „БП“ ЕАД при работа без задължение за изплащане на пенсии в лева, изчислени от „БП“ ЕАД въз основа на цени, определени в хипотетичния сценарий;

■ **Рзип** са разходите на „БП“ ЕАД при работа без задължение за изплащане на пенсии в лева, изчислени от „БП“ ЕАД въз основа на разходите, определени в хипотетичния сценарий.

Размерът на компенсацията за „Български пощи“ ЕАД се изчислява по следната формула:

$$K_{un} = HP_{un}$$

къдемо:

- **K_{un}** е размерът на компенсацията в лева за съответната година;
- **HP_{un}** е размерът на нетните разходи в лева за съответната година.

Цел и структура на хипотетичния сценарий за изплащане на пенсии

Съобразно формулата е необходимо да бъде разработен хипотетичен сценарий при работа на „БП“ ЕАД без задължение за предоставяне на услугата. Целта на сценариума е да се изчислят нетните разходи на държавния пощенски оператор при работа в търговски условия, отговарящи в голяма степен на ефективен хипотетичен оператор. При разработването на сценария могат да бъдат взети предвид следните ситуации:

- намаляване броя на пощенските станции на доставчика, предоставящ услугата;
- промяна на честотата на представяне на услугата (в рамките на деня и в рамките на седмицата);
- промяна на собствеността на пощенската мрежа на доставчика на услугата [8];
- ограничаване на пълното национално или регионално покритие по отношение на предоставяне на услугата [нак там];
- определяне на цена на услугата „изплащане на пенсии“ от доставчика при работа на същия без задължение за изплащане на пенсии.

„БП“ ЕАД може да разработи хипотетичен сценарий, като вземе предвид:

- само една от посочените ситуации;

- няколко от посочените ситуации взети заедно;
- Всички ситуации взети заедно.

Държавният пощенски оператор трябва да докаже, че хипотетичната ситуация, при която той предоставя изплащането на пенсии, е осъществима и надеждна. Това може да бъде постигнато чрез систематично оценяване от търговска гледна точка на пощенския пазар в страната или чрез прикрепяне на хипотетичния сценарий към настоящата бизнес стратегия на задълженния доставчик [8].

Критерий за несправедлива финансова тежест на нетните разходи

Когато разликата между нетните разходи при работа на „БП“ ЕАД със задължение за предоставяне на пенсии и нетните разходи при работа на държавния пощенски оператор без задължение за предоставяне на пенсии е отрицателно число, то тогава нетните разходи на задълженния доставчик са несправедлива финансо-

Таблица 1. Съпоставяне на характеристиките на монополна фирма („чист монопол“) с характеристиките на „БП“ ЕАД – задължен доставчик на пенсии

Характеристики на монополна фирма

Фирма с изключителни права за доставка на стока(и) или услуга(и) и техните заместители в даден отрасъл (сектор)

Фирмата е единствен доставчик на стока(и) и услуга(и) в определен отрасъл (сектор)

Фирмата определя количеството на стоката (или стоките) и услугата (или услугите) и техните заместители без да се съобразява с потребностите на клиентите

Фирмата определя монополна цена на предоставяните от нея стоки и услуги и техните заместители

Фирмата реализира монополна печалба

Фирмата, възпрепятства навлизането на конкурентни фирми на пазара

Фирмата не дава възможност за достъп до информацията

Фирмата установява несподелена пазарна Владст

Разходите на фирмата не се компенсират от обществени фондове

Характеристики на „Български пощи“ ЕАД, задължен доставчик на пенсии

Фирма с наложено задължение от страна на държавата за предоставяне на услугата „изплащане на пенсии“

Услугата „изплащане на пенсии“ се предоставя и от банки и платежни институции

Количеството на изплащаните пенсии се определя от потребностите на крайните потребители и от количеството на изплащаните пенсии от банките

„БП“ ЕАД няма право да определя цената на услугата „изплащане на пенсии“

„БП“ ЕАД не реализира печалба от предоставянето на услугата. Крайният потребител е освободен от заплащане на услугата

„БП“ ЕАД не може да възпрепятства навлизане на конкурентни фирми в сектор „изплащане на пенсии“

„БП“ ЕАД е публично търговско дружество и в това си качество е задължено да предоставя информация

„БП“ ЕАД не установява несподелена пазарна Владст

Държавата компенсира нетните разходи на „БП“ ЕАД

Ва тежест и те подлежат на компенсиране [1].
Въз основа на изложеното дотук, в Таблица 1 са съпоставени характеристиките на монополна фирма с характеристиките на „БП“ ЕАД – задължен доставчик на пенсии.

Заключение

Направеното изследване дава основание да се направят следните основни изводи:

- Изплащането на пенсии от „БП“ ЕАД е услуга от общ икономически интерес;
- Обществената услуга „изплащане на пенсии“ е наложено задължение на „БП“ ЕАД;
- Наложеното задължение не носи печалба, характерна за монополни пазарни структури;
- Изплащането на пенсии не може да се разглежда като услуга, която се предоставя съгласно пазарните критерии;
- Компонентите на наложеното задължение генерират нетни

разходи за държавния пощенски оператор, които се проверяват от независим одитор;

- Нетните разходи (представляващи несправедлива финансова тежест) трябва да се компенсирам от субекта, наложил задължението за изплащане на пенсии и се изплащат от Националния осигурителен институт чрез средства, заложени в закона за бюджета на държавното общество осигуряване;
- „БП“ ЕАД не е монополист, защото услугата „изплащане на пенсии“ се предоставя и от банките (над 50% от пенсийте в страната се изплащат от банките);
- Твърдението на В-к „Капитал“ не е в съответствие както с нормативната база, така и с практиката по предоставянето на услугата „изплащане на пенсии“.

Здравко МИХАЙЛОВ,
доц. г-р Валентин ЦЕНОВ

Източници:

1. Постановление № 168 от 08.07.2016 г. на МС за изменение и допълнение на Наредбата за пенсийте и осигурителния стаж (приета с Постановление № 30 на МС от 2000 г.);
2. „Български пощи запазва монопола при пенсийте още 10 години“, В-к „Капитал“,
3. Теория на цените, Фридман Д., част 2, стр. 109, изд. къща „Хр. Ботев“, С. 1993;
4. „Д-р Москов няма да влезе в историята с данък сол“, Вучева Хр.
5. Теория на цените, Фридман Д., част 2, стр. 84, изд. къща „Хр. Ботев“, С. 1993;
6. Monopoly, business dictionary
7. Ръководство за прилагането на правилата на Европейския съюз в областта на държавната помощ, обществените поръчки и Вътрешния пазар към услугите от общ икономически интерес, и по специално към социалните услуги от общ интерес, Брюксел, 29.04.2013 г.,
8. Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of the Postal Services Directive (Directive 97/67/EC as amended by Directive 2002/39/EC and Directive and Directive 2008/6/EC), accompanying the document, Brussels, 17.11.2015, SWD (2015) 207 final

11-о ИЗЛОЖЕНИЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДИТЕ

4-6
април
2017

ИНТЕР ЕКСПО ЦЕНТЪР • IEC
www.watersofia.com

